

Nr 171.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reglering av sockernäringen i riket m. m.; given Stockholms slott den 12 mars 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Sam. B. Norup.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen framlägges förslag till avtal mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertillverkningen m. m. under tiden den 1 maj 1954—den 30 april 1955. Vidare föreslås, att rätten att till riket införa socker från och med den 1 februari 1955 tills vidare, dock längst till och med den 31 januari 1956, liksom hittills skall förbehållas staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
12 mars 1954.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Norup.

Sockernäringen i Sverige har under en följd av år åtnjutit statsmakternas stöd genom särskilda åtgärder vid sidan av tullskyddet. Från och med år 1932 har dessa åtgärder inneburit, att den inhemska sockerindustrien tillförsäkrats ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker. Sedan år 1940 garanterar staten därjämte industrien täckning av vissa med sockertillverkningen förbundna kostnader, mot det att sockerindustrien är redovisningsskyldig för sina inkomster av sockertillverkningen. Sockerindustrien i landet har tidigare varit representerad av två bolag, Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag. År 1936 uppgick Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag i Svenska sockerfabriksaktiebolaget. De nuvarande bestämmelserna, grundade å ett kontrakt mellan sistnämnda bolag och staten, har tillkommit i överensstämmelse med beslut av 1953 års riksdag (Prop. 228; Rskr. 289) och gäller för tiden till och med den 30 april 1954.

De allmänna grunderna beträffande nu tillämpade åtgärder till sockerbetsodlingens stödjande m. m.

Genom förordning den 5 juni 1953 (nr 361) har förordningen den 22 februari 1932 (nr 30) angående reglering av införseln av socker, vilken förordning trädde i kraft den 23 februari 1932 och enligt särskilda förordningar skulle gälla till och med den 31 maj 1953, givits förlängd giltighet för tiden till och med den 31 maj 1954. Enligt förordningen 1932:30 får socker (tulltaxenummer 119 och 120) icke till riket införas av annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Detta stadgande, sådant det lyder jämlikt förordningen 1950:169, har dock ej avseende å

transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tullager och under visst villkor provianteringsfrilager, egentlig gränstrafik samt viss tullfri införsel. Den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter införselrätt av vara, som avses i förordningen 1932: 30, äger att lämna annan tillstånd till införsel därav. Vara, som på grund av bestämmelserna i denna förordning icke får införas, må, därest densamma icke är enligt lagen om straff för olovlig varuinförsel att anse såsom olovligen införd, åter utföras under de villkor och i den ordning, som tullstadgan föreskriver.

Gällande kontrakt med Svenska sockerfabriksaktiebolaget överensstämmer med det förslag i ämnet, som fogats vid nyssnämnda proposition 1953: 228. Beträffande innehållet i kontraktet torde jag få hänvisa till berörda förslag. Jag torde vidare här få erinra, att Kungl. Maj:t i brev till generaltullstyrelsen den 5 juni 1953 tillkännagivit, att Kungl. Maj:t å Svenska sockerfabriksaktiebolaget för tiden till och med den 30 april 1954 överlåtit rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120). Omförmälda brev har intagits i SFS (nr 360).

Sockerbetsodlingen och sockertillverkningen 1932—1953.

Såsom förut nämnts har statsmakterna för odlingsåren 1932—1953 lämnat sockerbetsodlingen särskilt stöd i den form, att den inhemska sockerindustrien tillerkänts ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser vid inköp av sockerbeter och försäljning av socker. Beträffande de grunder, efter vilka betpriset bestämts under åren 1932—1947, torde få hänvisas till propositionen 1948: 262. För odlingen under ett vart av åren 1948 och 1949 utgjorde grundpriset för 100 kilogram sockerbeter med 16 procent sockerhalt 5 kronor 30 öre. Härjämte erhöll odlarna år 1949 inom vissa områden ett arealtilllägg. Tilllägg utgick vidare för odling å särskilt stenbunden mark. Nu nämnda tilllägg har utgått även under de följande åren. För 1950 års betodling höjdes grundpriset för 100 kilogram sockerbeter med 16 procent sockerhalt till 5 kronor 35 öre, varjämte infördes ett stimulanstilllägg som gjordes beroende av den odlade totalarealen på så sätt, att grundpriset ökades med ett öre för varje helt 200-tal hektar, varmed odlingen överstigit 50 000 hektar. Grundpriset fick dock icke överstiga 5 kronor 55 öre, vilket pris uppnåddes vid en odling omfattande minst 54 000 hektar. Eftersom 1950 års odling omfattade 54 400 hektar, uppnåddes sagda maximala grundpris. Vad angår 1951 års betodling höjdes grundpriset för 100 kilogram sockerbeter med 16 procent sockerhalt till 6 kronor 25 öre. Härav ansågs 23 öre vara ett för året utgående stimulanstilllägg, vilket förutsattes skola inräknas i jordbrukskalkylen. (Om odlingen kommit att understiga 50 000 hektar — vilket den icke gjorde — skulle enligt avtalet grundpriset ha minskats med sagda 23 öre.) För att främja en i förhållande till år 1950 vidgad odling av sockerbeter skulle ett ytterligare stimulanstilllägg utgå, avsett att ligga utanför jord-

brukskalkylen, och beroende av den odlade arealen på så sätt, att grundpriset skulle ökas med 1 öre för varje helt 200-tal hektar, varmed odlingen överstege 54 000 hektar. Enär sockerbetsarealen år 1951 utgjorde cirka 54 100 hektar, utgick icke något tillägg av nu avsett slag. Beträffande 1952 års betodling höjdes grundpriset från 6 kronor 25 öre till 7 kronor 35 öre. Härav ansågs 30 öre som ett för året utgående stimulanstillägg, vilket inräknades i jordbrukskalkylen. I motsats till föregående år skulle däremot icke utgå något av odlingens omfattning beroende stimulanstillägg. Enligt en för detta år gällande klausul skulle betodlarföreningen ha rätt att påyrka nya förhandlingar om grundpriset för den händelse socialstyrelsens levnads-kostnadsindex skulle förändras så, att den i 1952 års avtal mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen ingående indexklausulen trädde i tillämpning samt lantarbetarlönerna eller betackordet till följd därav höjdes ytterligare under år 1952. För 1953 års betodling har grundpriset för 100 kilogram sockerbeter med 16 procent sockerhalt utgjort oförändrat 7 kronor 35 öre. Härav har 30 öre ansetts som ett för året i anledning av 1952 års dåliga skörderesultat utgående stimulanstillägg, vilket inräknas i jordbrukskalkylen.

Rörande betareal, betskörd och betpris m. m. torde såvitt avser kampanj-åren 1936/37—1944/45 få hänvisas till propositionen 1950:213. För de senare åren må följande uppgifter lämnas.

Kampanjår	Betareal för hela riket	Skörderesultat			Betpris, öre per deciton		
		Betskörd, inköpt vikt		Sockershalt %	Grundpris för 16 % betor	Tillägg för sockershalt	Tillhopa
		Hela riket ton	Deciton per hektar				
1945/46	54 586	1 814 414	332	17,51	465,00	43,88	¹ 508,88
1946/47	54 664	1 777 062	325	17,50	465,00	43,72	¹ 508,72
1947/48	48 203	1 493 143	310	17,80	500,00	56,25	¹ 556,25
1948/49	47 544	1 808 162	380	17,47	530,00	48,69	¹ 578,69
1949/50	49 287	1 770 050	359	17,69	530,00	55,98	¹ 585,98
1950/51	54 427	1 978 404	363	16,92	² 555,00	31,91	¹ 586,91
1951/52	54 080	1 732 241	320	18,01	³ 625,00	78,52	¹ 703,52
1952/53	53 852	1 597 092	297	16,41	⁴ 735,00	18,72	¹ 753,72
1953/54 (beräkn.).....	51 173	1 996 593	390	18,06	⁴ 735,00	94,65	¹ 829,65

¹ Därjämte har till betodlare som åren 1945—1952 tecknat kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller (t. o. m. 1949) Lidköpings råsockerfabrik utgått arealtillägg, som — utslaget på dessa odlares betskörd — utgjorde 8,33 öre per deciton för år 1945, 7,96 öre per deciton för år 1946, 8,85 öre per deciton för år 1947, 7,43 öre per deciton för år 1948, 7,08 öre per deciton för år 1949, 7,19 öre per deciton för år 1950, 9,09 öre per deciton för år 1951, 9,50 öre per deciton för år 1952 och 5,93 öre per deciton för år 1953.

² Inklusive stimulanstillägg av 20 öre. ³ Inklusive stimulanstillägg av 23 öre. ⁴ Inklusive stimulanstillägg av 30 öre.

Beträffande tillverkningen i riket av råsocker och raffinad må i fråga om åren 1936/37—1944/45 likaledes hänvisas till propositionen 1950: 213. Under åren därefter uppgick tillverkningen till de myckenheter, som redovisas i följande tablå.

Kampanjär	Tillverkat råsocker, ton	Tillverkad raffinad, ton
1945/46	294 405	233 778
1946/47	289 130	248 244
1947/48	242 706	219 084
1948/49	291 136	254 265
1949/50	290 154	229 526
1950/51	¹ 310 989	252 082
1951/52	² 292 910	252 379
1952/53 (def.)	³ 241 561	199 289
1953/54 (beräkn.)	⁴ 352 745	198 870

Försäljningen av socker inom riket m. m.

Under tiden 1932—1939 gällde i avseende å sockerindustriens prissättning å socker i huvudsak följande bestämmelser. Sockerbolagets priskurantpris å krossmelis (K 5) skulle vara normerande för priskurantpriserna å övriga sockersorter på så sätt, att en ökning eller minskning av priset å K 5 åtföljdes av samma ökning eller minskning av priserna å övriga sockersorter. Priset å K 5 bestämdes enligt samma grunder som dittills efter världsmarknaden, varvid dock skulle gälla, att lägre pris för sagda sockersort ej behövde tillämpas än ett visst bestämt pris, vilket på sätt framgår av följande tablå varierade under åren omedelbart före och efter krigsutbrottet.

Monopolåret	Fastställda minimipriset å K 5
¹ / ₃ 1936— ²⁸ / ₂ 1937	} 31 öre per kg för tiden ¹ / ₃ — ²⁰ / ₁₁ 1936 30 öre per kg därefter
¹ / ₃ 1937— ²⁸ / ₂ 1938	
¹ / ₃ 1938— ²⁹ / ₂ 1940	32 öre per kg

Med hänsyn till läget utomlands kunde detta system ej tillämpas på sockerproduktionen under monopolåret 1940/41. På sätt framgår av vad förut anförts har under denna tid och därefter ett sådant system tillämpats, att staten med viss inskränkning garanterat bolaget täckning för de med sockertillverkningen förbundna kostnaderna mot att bolaget varit redovisningsskyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Det har förutsatts, att priserna skall av Kungl. Maj:t så avvägas, att den staten åvilande garantien principiellt och i stort sett infrias genom bo-

¹ Härav 304 102 ton ur svenska betor. ² Härav 285 249 ton ur svenska betor. ³ Härav 234 021 ton ur svenska betor. ⁴ Härav 335 349 ton ur svenska betor.

lagets sockerförsäljningar, en princip som emellertid under vissa av krigs- och efterkrigsåren, i syfte att förebygga höjd prisnivå, icke ansetts böra följas.

Även beträffande de under tidigare år faktiskt tillämpade priserna å socker av de viktigaste märkena må hänvisas till propositionen 1950:213. Från och med mitten av år 1942 har berörda priser uppgått till de belopp, som anges i följande sammanställning.

Tidsperiod	Priskurantpriserna i öre per kg enligt sockerbolagets noteringar		
	Krossmelis	Bitsocker	Toppsocker
¹³ / ₇ 1942— ¹ / ₁ 1947	49	55	56
² / ₁ 1947— ⁶ / ₅ 1947	60	66	—
⁷ / ₅ 1947— ¹⁷ / ₅ 1948	63	69	—
¹⁸ / ₆ 1948— ⁷ / ₆ 1950	65,25	71,25	—
⁸ / ₆ 1950— ⁹ / ₂ 1951	67,25	73,25	—
¹⁰ / ₂ 1951— ¹⁶ / ₃ 1951	77,25	83,25	—
¹⁷ / ₃ 1951— ³⁰ / ₄ 1951	80,25	86,25	—
¹ / ₅ 1951— ⁸ / ₇ 1951	77,75	83,75	—
⁹ / ₇ 1951— ¹⁶ / ₃ 1952	84,00	90,00	—
¹⁷ / ₃ 1952— ³⁰ / ₉ 1953	94,00	100,00	—
¹ / ₁₀ 1953—	91,00	97,00	—

Det bör anmärkas, att sockerbolaget t. o. m. den 30 april 1951 tillämpat bruttoprissättning med 4 procent grossistrabatt. Härefter har bolaget övergått till nettoprissättning med 1 procent kassarabatt.

Granskningen av Svenska sockerfabriksaktiebolagets verksamhet m. m.

Sedan Kungl. Maj:t den 19 april 1940 i enlighet med riksdagens beslut godkänt det i propositionen nr 189/1940 L intagna kontraktet mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget, utfärdade Kungl. Maj:t den 10 maj 1940 (SFS nr 377) ny instruktion för statens sockernämnd att lända till efterrättelse från och med den 1 juni 1940. Enligt den nya ordningen skulle sockernämndens viktigaste uppgift vara att granska sockerbolagets verksamhet. Därtill kom vissa andra uppdrag såsom att utöva upplysningsverksamhet beträffande arbetslöner m. m. ävensom, enligt särskild författning, att fördela statsanslag och statslån till enskilda järnvägar för utförande av lastningsanordningar för sockerbeter. Nämnden har slutligen på särskilt uppdrag ägt att utöva tillsynen över den av bolaget på statens uppdrag bedrivna sockerimporten. Nämndens uppgifter har från och med den 1 juli 1950 överförts till statens jordbruksnämnd (Prop. 1950:161; Rskr. 248).

Med skrivelse den 5 mars 1954 har statens jordbruksnämnd överlämnat en redogörelse för sockerbolagets verksamhet avseende avtalsåret 1952/53. Redogörelsen har upprättats av *revisorn A. Ljunggren*, sockernämndens expert i industriell bokföring och organisation, vilken jämte numera avlidne landshövdingen C. Mannerfelt på sin tid erhållit jordbruksnämndens uppdrag att biträda denna med granskningen av sockerbolagets verksamhet.

Beträffande det närmare innehållet av redogörelsen, vilken uppställts på liknande sätt som sockernämndens tidigare verksamhetsberättelser, torde jag få hänvisa till densamma. Här torde blott få beröras vad Ljunggren anført rörande det ekonomiska mellanhavandet mellan staten och sockerbolaget.

Av redogörelsen framgår, att sockerbolagets bokslut för räkenskapsåret 1952/53 utvisar minskning av statsregleringens inbalanserade fordran å sockerbolaget från cirka 12 425 000 kronor till cirka 11 022 000 kronor. Det under året å den svenska sockerrörelsen uppkomna underskottet utgör cirka 3 723 000 kronor. Gentemot närmast föregående år redovisas en resultatförsämring av cirka 28 714 000 kronor. Bortser man emellertid från 1951/52 års uppskrivning av lagren utav råsocker och raffinad, cirka 21 435 000 kronor, utgör resultatförsämringen under 1952/53 endast cirka 7 279 000 kronor. Försämringen är närmast en följd av för året ökade tillverkningskostnader, särskilt av starkt ökade betkostnader, men även av ökade investeringsavgifter samt av en betydande ökning av den låsta kostnadsposten. Till försämringen har vidare bidragit lagerförändringar samt under året minskad försäljning av svenska sockerprodukter. Kostnadsfördyringen har å andra sidan motverkats av att de i mars 1952 höjda priserna på socker och sirap fått verka hela året samt av att på grund av årets prisfall betydande återvinningar kunnat göras från rekonstruktionsfonderna för bränsle. Utländska sockerrörelsen utvisar för 1952/53 ett överskott av cirka 2 971 000 kronor innebärande en förbättring gentemot närmast föregående år med cirka 14 638 000 kronor. Förbättringen är huvudsakligen föranledd av att, medan försäljningspriset på den svenska marknaden under året varit oförändrat, det genomsnittliga importpriset för strösocker fritt magasin oförtullat nedgått från 98,80 till 67,37 öre per kilogram. Sockerbolaget hade i sin vid statsförhandlingarna 1953 avlämnade kalkyl, baserad på i december 1952 gällande priser, beräknat att underskottet å den svenska sockerrörelsen för verksamhetsåret 1952/53 komme att utgöra cirka 2 279 000 kronor, medan å den utländska sockerrörelsen ett överskott komme att redovisas å cirka 2 401 000 kronor eller sålunda på båda rörelserna sammantagna ett överskott å cirka 122 000 kronor. Resultaten enligt bokslutet blev ett underskott på den svenska sockerrörelsen av cirka 3 723 000 kronor och ett överskott på den utländska av cirka 2 971 000 kronor, d. v. s. ett saldounderskott på båda rörelserna av cirka 752 259 kronor.

Ljunggren framhåller emellertid att det å statsregleringens konto redovisade bokslutsresultatet av den inhemska sockerrörelsen, liksom alla tidigare år under statsregleringsperioden, icke ger ett fullgiltigt uttryck för

mellanhavandet mellan staten och bolaget. Detta beror bland annat på att vissa kostnadsposter kommer att påverkas av utredningar, vilka vid bokslutstillfället ej kunnat slutföras, eller på att bokslutet baserats på siffror, som först vid senare tidpunkt kan definitivt fastställas. Kontot kommer därför att i innevarande års räkenskaper i viss mån korrigeras genom tillkommande eller avgående poster, hänförande sig till ett tidigare års verksamhet.

Beträffande det ekonomiska resultatet av sockerrörelsen under nu löpan- de verksamhetsår erinrar Ljunggren om att detta år utgår först den 30 april 1954, varför definitiva siffror ej föreligger. Då betkampanjen är avslutad och dess resultat i stort sett kända, torde dock, framhåller Ljunggren, under förutsättning av oförändrade priser och i övrigt lika förhållanden, förhandsuttalanden med viss grad av sannolikhet kunna göras rörande socker- rörelsen i dess helhet och dess ekonomiska slutresultat. Härom anför Ljunggren följande.

Socketbolaget hade i sin vid statsförhandlingarna 1953 avlämnade kalkyl rörande de svenska och utländska sockerrörelserna 1953/54 beräknat att på den förra vid räkenskapsårets slut ett underskott skulle föreligga på 13 505 000 kronor, medan på den utländska sockerrörelsen ett överskott komme att redovisas på 14 235 000 kronor. Nettoöverskottet skulle sålunda utgöra 730 000 kronor. Kalkylen var beträffande den svenska sockerrörelsen baserad på en normalråsockervolym om 250 000 ton, vidare på oförändrat betpris och oförändrade försäljningspriser på sockerrörelsens produkter samt på en låst kostnadsersättning av 49,44 öre per kilogram råsocker, senare i avtalet höjd till 49,72 öre. Ersättningen var beräknad på de i december 1952 gällande priserna. Beträffande åter resultatet av den utländska sockerrörelsen hade detta beräknats på en import och försäljning av utländskt socker om 109 000 ton samt på en inköpskostnad cif svensk hamn på 63 öre per kilogram. I årets vid statsförhandlingarna 1954 avlämnade kalkyl har åter underskottet på den svenska sockerrörelsen per den 30 april 1954 beräknats utgöra 13 393 000 kronor och överskottet på den utländska sockerrörelsen 15 379 000 kronor. Saldoöverskott på hela socker- rörelsen skulle därför per nyssnämnda dag utgöra 1 986 000 kronor. Kalkylresultaten vid de båda tidpunkterna företer inbördes förhållandevis små avvikelser, speciellt gäller detta det kalkylerade resultatet av den svenska sockerrörelsen. Beträffande de båda kalkylernas detaljposter föreligger däremot avsevärda olikheter såväl i fråga om kostnader som intäkter, huvudsakligen en följd av efter den förstnämnda kalkylens uppgörande inträffade förändringar. Lagervärderingen har sålunda i 1954 års kalkyl skett enligt principerna i 1953 års statsavtal, medan vid samma värdering i 1953 års kalkyl tillämpats tidigare gällande värderingsregler. Priserna på samtliga sockerprodukter har vidare den 1 oktober 1953 minskat, varjämte raf- finadförsäljningen blivit lägre än som beräknats i den första kalkylen. Slutligen har de utgående sockerlagren kvantitativt ökat utöver vad tidigare kalkylerats, varjämte tillverkningskostnaderna påverkats av gynnsammare utbyten och på grund av den stora råsockertillverkningen fallande multi- pelpersättning. På grund av att de i 1953 års statsavtal angivna reglerna för sockerlagrens värdering tillämpats redan i 1952/53 års bokslut, har så- lunda ingående värdet å sockerlagren den 1 maj 1953 gentemot samma värde i 1953 års kalkyl minskat med 1 176 000 kronor. Tillverkningskostna- derna, beräknade på totala råsockervolymen, har i kalkylen 1954 minskat

med 23 959 000 kronor. Kostnadsminskningen har föranletts av högre sockerutbyte än beräknat, 3 720 000 kronor, lägre räntor, lägre frakter för mellass och bortfallen investeringsavgift, 3 588 000 kronor, samt minskad ersättning för låsta kostnader, 16 651 000 kronor. I den senare posten innefattas indexreglering av bränsle och emballage om 2 850 000 kronor, genom skördeutfallet minskad multipelersättning om 9 627 000 kronor samt avdrag för en med 43 345 ton eftersläpande raffinadtillverkning om 4 174 000 kronor. Värdet av utgående lagret av råsocker och raffinad den 30 april 1954 har slutligen på grund av större kvantiteter över normallager blivit 6 773 000 kronor högre än som beräknades i 1953 års kalkyl. Efter avdrag av 2 500 000 kronor (1/10 av 25 000 000 kronor) blir mervärdet 4 273 000 kronor. Enligt 1954 års kalkyl jämförd med kalkylen år 1953 har sålunda den svenska sockerrörelsens resultat förbättrats med sammanlagt 29 408 000 kronor. Å andra sidan föreligger även intäktsminskningar. Intäkten av raffinadförsäljningen har sålunda på grund av prissänkningen den 1 oktober 1953 blivit lägre än som beräknades i kalkylen år 1953. Mindreintäkten utgör 191 080 ton à 1,87 kronor per deciton eller 3 573 000 kronor. Genom den stora råsockerskörden kampanjen 1953 har vidare den relativa försäljningen i förhållande till lagret blivit mindre än i kalkylen år 1953, där totalförsäljningen dessutom baserats på en sockerkonsumtion av 48 kilogram per invånare och år. Räknat på samma förhållande mellan lager och försäljning som i 1953 års kalkyl föreligger 1954 en förskjutning från försäljning till lager på 199 907 ton. Då skillnaden i pris mellan lagerkvantitet och försäljning är 11,45 kronor per deciton, framkommer här en mindreintäkt av 22 889 000 kronor. Genom prissänkningen i oktober 1953 beräknas vidare melassintäkten komma att minska med 959 000 kronor och överskottet på sirapstillverkningen att nedgå med 482 000 kronor. På övriga intäktsposter — pakettara, sockerlådor, betmassa — beräknas en intäktsminskning framkomma på sammanlagt 1 393 000 kronor. Sammanlagda intäktsminskningarna skulle sålunda utgöra 29 296 000 kronor. Då kostnadsminskningarna utgör 29 408 000 kronor, har den svenska sockerrörelsens resultat enligt 1954 års kalkyl jämfört med samma resultat i kalkylen 1953 förbättrats med 112 000 kronor. Beträffande åter den utländska sockerrörelsen förelåg enligt 1953 års kalkyl ett överskott av 14 235 000 kronor, medan kalkylen 1954 redovisar ett överskott av 15 379 000 kronor. Resultatförbättringen har föranletts av att intäkterna av försäljningen av utländskt socker blivit större än som tidigare beräknats, beroende på att vid raffineringen av kubaråsocker, danskt råsocker och råsocker ur danska betor framkommit även andra och högre märken än Ks-socker. Intäktsökningen, vilken delvis motvägs av prissänkningen i oktober 1953, beräknas utgöra 2,84 kronor per deciton eller totalt 3 095 000 kronor. Å andra sidan har kostnaderna för det utländska sockret ökat bland annat på grund av att tillverkningen av andra märken än Ks blivit högre än beräknats i 1953 års kalkyl. Kostnadsökningen utgör 1 951 000 kronor. Jämfört med kalkylen år 1953 skulle sålunda den utländska sockerrörelsens resultat enligt 1954 års kalkyl ha förbättrats med 1 144 000 kronor. Så långt nu kan bedömas samt under förutsättning av oförändrade sockerpriser och under i övrigt lika förhållanden skulle sålunda på statsregleringens konto i 1953/54 års bokslut ett underskott komma att redovisas på den svenska sockerrörelsen med 13 393 000 kronor, medan på den utländska rörelsen ett överskott skulle föreligga på 15 379 000 kronor. Då på statsregleringens konto vid innevarande verksamhetsårs ingång inbalsanserades en statens fordran på bolaget av 11 022 000 kronor, skulle, sedan hänsyn tagits till övriga kontot berörande kostnader och infäkter, stats-

regleringens fordran å bolaget per den 30 april 1954 komma att redovisas med 13 905 000 kronor.

Statens jordbruksnämnd har lämnat Ljunggrens redogörelse utan erinran.

Förslag till avtal med Svenska sockerfabriksaktiebolaget m. m.

Statens jordbruksnämnd har under januari och februari 1954 haft överläggningar med styrelsen för Sveriges betodlares centralförening och representanter för Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande villkoren för 1954 års betodling och sockerproduktion. Vid överläggningarna har statens priskontrollnämnd varit representerad. Därjämte har till överläggningarna med centralföreningen representanter för jordbrukets förhandlingsdelegation varit kallade. Någon representant för delegationen har dock icke närvarit.

I sin skrivelse den 5 mars 1954 har jordbruksnämnden redogjort för nyssnämnda överläggningar. Skrivelsen innehåller jämväl förslag till villkor för 1954 års betodling och till överenskommelse mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget. Av nämndens redogörelse framgår vidare, att förslagen antagits av centralföreningens stämma och bolaget. Nämnden har för egen del förklarat sig biträda förslaget.

Vad först angår överläggningarna med Sveriges betodlares centralförening redogör jordbruksnämnden till en början för två produktionskostnads kalkyler, som uppgjorts den ena inom nämnden och den andra av centralföreningen för att belysa den kostnadsändring för sockerbetsodlingen, som kan beräknas för år 1954 i jämförelse med fjolåret. I skrivelsen beröres även särskilda undersökningar och överläggningar, vilka haft till syfte att kartlägga och om möjligt undanröja de hinder för en fortsatt rationalisering av sockerfabrikationen, som kan ligga i utformningen av nuvarande villkor för sockerbetsodlingen. Överläggningarna har i denna del lett till en sänkning av den nu utgående extra ersättningen till betodlare för leveranser efter sockerbetskampanjens 63:e dygn. Vidare redovisas särskilda överläggningar med järnvägsstyrelsen, vilka bland annat medfört en från 18 à 19 till 30 procent generellt höjd fraktnedsättning vid returtransport på järnväg av betmassa samt på vissa villkor en 15-procentig fraktrabatt vid järnvägstransporter av betor på Öland.

I anslutning till vad som förekommit vid förhandlingarna har nämnden framlagt följande förslag till villkor för 1954 års betodling.

1. Grundpriset för hundra kilogram betor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 7 kronor 20 öre.

2. Den i betodlingskontraktet § 8 sjunde stycket intagna bestämmelsen om extra ersättning enligt den s. k. 63-dygnregeln med $\frac{1}{10}$ av grundpriset skall ändras sålunda, att den extra ersättningen skall för 1954 års odling utgöra 35 öre för hundra kilogram sockerbetor. Prisbestämmelserna för sockerbetor behålles i övrigt oförändrade från år 1953.

3. Den i betodlingskontraktet intagna tabellen för fraktkostnadsberäkning vid järnvägstransport skall ha följande lydelse.

Fraktkostnader för 100 kg sockerbetor	Betodlarnas andel
42 eller 44 öre	10 öre
46 öre	11 »
48 » och däröver	12 »

4. I fråga om betmassa skall följande regler rörande utjämning av fraktkostnader vid järnvägstransport tillämpas.

En var odlare svarar för en fraktkostnad för betmassa av högst 36 öre per hundra kilogram massa, medan överskjutande fraktkostnad belastar statsregleringen.

5. Beträffande frågan om rätt för odlare att i särskilda fall plöja upp besått betfält antecknas, att centralföreningen och sockerbolaget överenskommit om samråd för påskyndande av avgörandet av sådana frågor.

6. Här ej särskilt nämnda bestämmelser i gällande betodlingskontrakt behålles jämväl för 1954 under iakttagande tillika av vad som överenskommits vid direkta förhandlingar mellan centralföreningen och sockerbolaget.

7. Beträffande bidrag till ledararvode och kockahushåll samt reseersättning för betarbetare skall de under 1953 härom gällande reglerna kvarstå under 1954. Sockerbolaget skall ersätta vad arbetsmarknadsstyrelsen utger under 1954 för ändamålet. Ersättningen ingår under de av staten garanterade kostnaderna.

8. Beträffande arbetskraftsfrågan i övrigt återopas vad härom meddelats vid årets förhandlingar och vad som framkommit vid den av arbetsmarknadsstyrelsen 1953 företagna utredningen angående arbetskraftsförhållandena vid sockerbetsodlingen.

9. Beträffande melasstilldelningen år 1954 erhåller betodlare ett fat om cirka 250 kilogram för varje påbörjat hektar till ett pris av 3 öre per kilogram beträffande före den 1 december uttagen kvantitet och 4 öre per kilogram beträffande därefter uttagen kvantitet. Därjämte äger betodlare erhålla ett halvt fat för varje påbörjat hektar till ett pris av 14 öre per kilogram.

10. Beträffande ersättning till centralföreningen för dess utbetalningar och kostnader för bidrag till vissa odlare för arbetssvårigheter på grund av stenförekomst skall vad härom för 1953 gällt även tillämpas för 1954.

11. Beträffande villkor för odling och leverans av i Västergötland odlade betor förutsättes, att vad förra året härom blivit överenskommet i tillämpliga delar skall gälla även för 1954 under iakttagande tillika, att priset på legotorkad betfor rabatteras med 1 öre per kilogram år 1954 samt att odlarnas fraktandel vid transport av betor skall vara i nivå med de fraktandelar, som vid ett transportavstånd upp till 50 km belastar odlarna i Östergötland.

12. Det antecknas beträffande frakter för betor, där transporten sker genom sockerbolagets försorg per bil, att sockerbolaget förklarar sig vilja såsom hittills söka att på ett för odlarna ekonomiskt sätt ordna dessa transporter.

Ifrågavarande förslag, som tillstyrkts av betodlarföreningens styrelse, godkändes vid föreningens stämma den 3 mars 1954. Stämman gjorde dock vissa förbehåll. Under punkt 7 begärdes sålunda orden »och vissa daghem» insatta liksom i 1953 års odlingsvillkor. Likaledes begärdes, att under punkt 12 skulle införas, liksom för 1953, tillägget »ävensom tillse att, därest dessa

fraktkostnader skulle öka, odlares procentuella andel ej skall bli högre än under 1952». Stämman meddelade vidare jordbruksnämnden, att den hade beslutat stödja blekingeodlarnas krav, att dessa skulle ha rätt att i likhet med övriga betodlare i landet få transportera betorna med såväl järnväg som bil samt att de lastningsanordningar, som vid järnvägsomläggning raserats före kampanjen 1954, skulle återställas i brukbart skick.

Jordbruksnämnden godkände det under punkt 7 begärda förbehållet beträffande vissa daghem. Önskemålet om tillägg under punkt 12 kunde nämnden däremot icke biträda. I anledning av stämmans beslut att stödja blekingeodlarnas krav i fråga om bettransporterna beslöt nämnden avlåta en skrivelse till sockerbolaget i frågan.

Betodlarföreningen godkände härefter de av nämnden framlagda villkoren.

Jordbruksnämnden redogör härefter för överläggningarna med sockerbolaget. Till överläggningarna hade från bolaget inforrats siffermaterial, vilket efter granskning legat till grund för dessa. Beträffande innebörden av bolagets kalkyler för verksamhetsåret 1954/55 i vad dessa avser den låsta posten hänvisar nämnden till den på s. 13 intagna sammanställningen, i vilken till jämförelse även intagits vissa uppgifter, som avser motsvarande kostnadsposter innevarande och närmast föregående år. Sammanställningen upptar för år 1954/55 dels bolagets ursprungliga kalkyl, baserad på en råsockertillverkning av 280 000 ton, dels en av bolaget senare framräknad kalkyl, vilken utgår från en råsockerkvantitet av 300 000 ton. Kalkylerna är grundade på de priser, som gällde i december 1953.

Angående gången av förhandlingarna rörande multipeln anför nämnden i huvudsak följande.

Vid förhandlingarnas början yrkade sockerbolaget, att låsta kostnaders kalkyl skulle utgå från en produktion av 280 miljoner kilogram normalråsocker med en s. k. fast multipel — d. v. s. en multipel för de icke statsgaranterade kostnaderna, som var oberoende av den faktiska kvantiteten tillverkat råsocker. Nämnden å sin sida utgick från en råsockerproduktion av 310 miljoner kilogram och en rörlig multipel liksom under 1953. Redan före slutförhandlingarna uppnåddes enighet om att multipeln skulle beräknas på basis av en råsockerkvantitet av 300 miljoner kilogram. Hälften av multipeln skulle vara fix och hälften rörlig. Från bolagets sida förutsattes dock härvid, att vissa av dess övriga yrkanden tillgodosågs.

Beträffande förhandlingarna i övrigt om den låsta kostnadsposten anför jordbruksnämnden, bland annat, att kapitalräntan skall upptagas till ett belopp, som med 600 000 kronor överstiger 1953/54 års belopp, samt att någon kompensation för i år ökade personalkostnader icke medgivits. Vidare skall kostnaderna för sirapstillverkningen liksom i föl låsas enligt särskilda bestämmelser i statsavtalet. Någon överenskommelse om kapitalräntebeloppets storlek under 1955/56 och följande år har icke träffats.

Den slutliga beräkningen av multipeln framgår av på s. 16 återgivna, av jordbruksnämnden uppgjorda kalkyl. Nämnden framhåller emellertid, att de vid förhandlingarna överenskomna multipelbeloppen kan komma att

Sammanställning av låsta kostnader (1 000-tal kronor).

Kostnadslag	Enligt sockerbolagets bokslut för 1952/53 242 082 ton råsocker	Enligt sockerbolagets kalkyler januari 1954		
		För 1953/54 335 349 ton råsocker	För 1954/55 grundad på priserna i december 1953	
			280 000 ton råsocker	300 000 ton råsocker
Underhåll	7 717	8 756	7 840	7 840
Avskrivningar på anskaffningsvärdet ..	7 434	7 273	8 996	8 996
Meravskr. ber. på återanskaffningsvärdet	6 105	11 908	8 210	8 210
Skatter	772	5 710	6 100	5 135
Omkostnader (fri disposition).....	300	300	300	300
Personalkostnader (avlöningar m. m.)..	30 345	31 416	31 999	32 700
Vågpersonalavlöningar	948	834	884	947
Pensioner	5 443	5 651	4 311	4 311
Försäkringar	647	630	676	696
Betfrö	3 803	4 681	3 721	3 988
Kalksten	1 872	2 097	1 918	2 056
Kalkstensfrakter	334	386	341	366
Förbrukningsmaterial för drift	1 800	1 536	1 952	2 094
Betfrakter	5 468	5 835	5 590	6 172
Råsockerfrakter	2 483	3 815	3 449	3 727
Omkostnader	2 818	3 041	2 705	2 705
Emballage	8 899	9 214	9 679	9 837
Raffinadfrakter	3 683	3 713	3 536	3 715
Bränsle	—	11 866	12 527	11 880
Regleringskonto	434	200	—	—
Kapitalränta	8	4 700	5 700	4 635
Summa	91 313	123 562	120 434	120 310
Belopp i öre per kilogram råsocker	(37,72)	(36,85)	43,01	40,10

justeras under loppet av avtalsåret, när posterna emballage och bränsle liksom i år skall indexregleras.

Jordbruksnämnden erinrar om att man vid beräkningen av multipelbeloppet utgått ifrån att viss del av beloppet per kilogram råsocker skall vara fixerad, medan återstående delen skall göras rörlig på sådant sätt, att den blir proportionell mot det kostnadsbelopp, som nu kan beräknas per kilogram råsocker, när råsockermängden tillåtes variera. Till belysande av beräkningssättet anför nämnden följande.

Den fixerade delen av beloppet ingår med $\frac{5}{10}$ av det enligt det föregående beräknade öreostalet vid 300 miljoner kilogram råsocker. Den rörliga delen har beräknats som $\frac{5}{10}$ av kvoten mellan de icke statsgaranterade kostnaderna och kvantiteten råsocker. Beräkningssättet belyses närmare av följande formel (beteckningar: t = totala icke statsgaranterade kostnader i tusental kronor; r = kvantitet tillverkat råsocker i miljoner kilogram; a = beräknad kostnadsändring i tusental kronor per 1 miljon kilogram tillverkat råsocker; m , = multipel vid råsockermängden r ; m_{300} = multipel vid 300 miljoner kilogram råsocker; $m_{\frac{1}{r}}$ = multipel enligt det föreslagna beräkningssättet).

$$m_r^+ = 0,5 m_{300} + 0,5 m_r$$

där m_r beräknas ur relationen

$$10 m_r = \frac{t_r}{r} = \frac{t_{300}}{r} + \frac{a(r - 300)}{r}$$

och konstanterna t_{300} , m_{300} och a har följande värden

t_{300}	120 440
m_{300}	40,15
a	163,2

Vid formelns tillämpning skall faktiskt utvunnen råsockerkvantitet avrundas uppåt till närmast hela miljontal kilogram. Multipeln skall icke understiga det belopp, som enligt samma formel beräknas för 340 miljoner kilogram råsocker, och icke överstiga det belopp, som beräknas för 260 miljoner kilogram råsocker.

Följande tabell visar multipelns storlek vid vissa angivna kvantiteter råsocker.

Utvunnen råsocker- kvantitet milj. kg (r)	Belopp i ören per kg råsocker (m_r^+)
260 och därunder	41,98
270	41,47
280	41,00
290	40,56
300	40,15
310	39,76
320	39,40
330	39,07
340 och däröver	38,75

Enligt vad nämnden upplyser medför ett bifall till vad sålunda avhandlats, att produktionskostnaderna för inhemskt socker sänks från nära 97 till 91 öre per kilogram. På grund av ökningen av produktionen av inhemskt socker under 1953/54 kommer å andra sidan det billigare importerade sockret att utgöra en mindre andel av konsumtionen än tidigare. Sockerbolagets försäljningspris på socker utgör ett genomsnittspris på inhemskt och importerat socker.

I anslutning till de förda förhandlingarna har jordbruksnämnden utarbetat följande förslag till överenskommelse rörande villkoren för sockertillverkningen m. m. under regleringsåret 1 maj 1954—30 april 1955.

»a) Det för tiden 1 maj 1953—30 april 1954 gällande kontraktet mellan Svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertill-

verkningen m. m. förnyas att gälla för tiden 1 maj 1954—30 april 1955, därvid i det nya kontraktet skola gälla följande under b)—g) angivna ändrade bestämmelser.

b) Vad i äldre kontraktet sägs om tiden 1 maj 1953—30 april 1954 skall i stället gälla tiden 1 maj 1954—30 april 1955, liksom vad i det äldre kontraktet sägs rörande förhållandena den 30 april 1954 i stället skall avse den 30 april 1955.»

c) § 2 första stycket erhåller följande ändrade lydelse: »Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling under år 1954 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlars centralförening vid förhandlingar direkt eller inför statens jordbruksnämnd överenskomna grunder. Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 7 kronor 20 öre. Dessutom skall till odlare, som år 1954 tecknar — — — allenast 5 kronor.»

d) § 2 fjärde stycket erhåller följande ändrade lydelse: »Vid teckning — — — grunder, som härom tillämpats år 1953.»

e) 4 § 1 mom. första stycket erhåller följande ändrade lydelse: »Statens garanti för täckning av bolagets kostnader vid sockerframställningen — — — närmast hela miljontal kilogram. Om råsockerkvantiteten uppgår till 300 miljoner kilogram skall ifrågavarande belopp utgöra 40,15 öre. Om råsockertillverkningen blir mindre eller större än 300 miljoner kilogram skall — — —, därvid sagda kostnader, som vid 300 miljoner kilogram beräknas utgöra 120 440 000 kronor skola minskas respektive ökas med 163 200 kronor för varje miljontal kilogram, varmed den avrundade råsockerkvantiteten understiger respektive överstiger 300 miljoner kilogram. Det sammanlagda beloppet skall dock icke understiga 38,75 öre per kilogram råsocker och ej heller överstiga 41,98 öre per kilogram råsocker. Ifrågavarande belopp — — — i förhållande till det genomsnittliga prisläget i december 1953. Justeringen — — — av jordbruksnämnden granskade prisindex.»

f) 4 § 1 mom. andra stycket erhåller följande ändrade lydelse: »Statens garanti för täckning av bolagets kostnader vid sirapsframställningen — — —, mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig ett belopp av 20,60 öre per kilogram tillverkad sirap. Sagda öretal — — — storlek. Beloppet 20,60 öre skall — — — i förhållande till det genomsnittliga prisläget i december 1953. Justeringen — — — av jordbruksnämnden granskade prisindex.»

g) 4 § 1 mom. åttonde stycket erhåller följande ändrade lydelse: »Under statsgarantien — — — i bidrag till ledararvode och kockahushåll, resekostnader för arbetskraft till betfälten samt vissa daghem, dels för bidrag till vissa odlare för arbetssvårigheter på grund av stenförekomst i enlighet med vad som gällt under år 1953.»

h) Punkterna 1—3 i Allmänna uttalanden från 1953 års förhandlingar kvarstår även i år.

Jordbruksnämnden hemställer, att det nya avtalsförslaget mellan staten och bolaget måtte underställas riksdagen för godkännande ävensom att av riksdagen måtte utverkas förlängning av nu gällande införselmonopol av socker, dock längst till den 31 januari 1956.

Låsta kostnaders kalkyl för 1954/55 enligt överenskommelse i februari 1954

Kostnadsslag	1 000-tal kronor vid en råsockerproduktion av 300 000 ton
Underhåll	7 840
Avskrivningar på anskaffn.värdet	8 996
Meravskr. ber. på återanskaffn.värdet	8 210
Skatter	5 200
Omkostnader (fri disposition)	300
Personalkostnader (avlöningar m. m.)	32 700
Vågpersonalavlöningar	947
Pensioner	4 311
Försäkringar	696
Betfrö	3 988
Kalksten	2 056
Kalkstensfrakter	366
Förbrukningsmaterial för drift	2 094
Betfrakter	6 172
Råsockerfrakter	3 727
Omkostnader	2 705
Emballage	9 837
Raffinadfrakter	3 715
Bränsle	11 880
Kapitalränta	4 700
	Summa 120 440
Belopp i öre per kilogram råsocker	40,15

Departementschefen.

Statsmakterna har under en följd av år reglerat sockernäringen i landet genom avtal med såväl sockerindustrien som betodlarna. Huvudprincipen för regleringen har varit, att staten enligt vissa bestämmelser tillförsäkrat Svenska sockerfabriksaktiebolaget ensamrätt till import av socker mot att bolaget åtagit sig att inbjuda till teckning av kontrakt om sockerbetsodling i enlighet med av staten godkända grunder. Därjämte har staten sedan ett antal år garanterat bolaget täckning av vissa med sockertillverkningen förenade kostnader mot att bolaget varit redovisningsskyldigt för sina inkomster av sockertillverkningen.

Samma principer synes i huvudsak böra gälla även för nästa tillverkningsår. Ett avtal mellan staten och bolaget rörande sockerproduktionen bör alltså även i år genomföras.

Vid förhandlingar mellan statens jordbruksnämnd och styrelsen för Sveriges betodlares centralförening har nämnden framlagt förslag rörande vill-

koren för sockerbetsodlingen under år 1954. Detta har sedermera godkänts av föreningen vid föreningsstämma den 3 mars 1954.

De sålunda utarbetade villkoren för 1954 års odling avviker i vissa avseenden från dem, som gällde för 1953 års odling. Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt avses sålunda skola sänkas till 7 kronor 20 öre. I motsats till föregående år skall icke utgå något särskilt stimulanstillägg.

Vidare må nämnas, att i fråga om betmassa viss ändring av utjämningen av fraktkostnaderna vid järnvägstransport skett i samband med ändrade rabatter vid betmassatransporter. Envar odlare skall sålunda svara för en fraktkostnad för betmassa av högst 36 öre per 100 kilogram massa. Överstigande kostnad skall belasta statsregleringen. Den i § 8 sjunde stycket i kontrakten mellan sockerbolaget och betodlarna upptagna extra ersättningen enligt den s. k. 63-dygnregeln skall för 1954 års odling utgöra 35 öre för 100 kilogram sockerbetor.

I övrigt överensstämmer villkoren för årets odling i huvudsak med de hittillsvarande. Sålunda skall även i år till odlare, som tecknar kontrakt för leverans till Mörbylånga, Roma eller Linköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som icke överstiger ett kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med endast 5 kronor. I den mån i övrigt intet särskilt nämnts i förslaget till odlingsvillkor skall gälla vad som tillämpades förra året.

De angivna villkoren för sockerbetsodlingen under år 1954 torde böra godtagas.

Jag torde härefter till behandling få upptaga frågan om nytt avtal mellan staten och bolaget. Liksom under tidigare år har förslag till dylikt avtal upprättats av nämnden efter överläggningar med bolaget. Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen enades man därvid om att kalkylen över de kostnader för bolagets verksamhet, vilka icke är föremål för statlig garanti, under det kommande verksamhetsåret skall grundas på en produktion av 300 000 ton normalråsocker. Enligt min mening torde överenskommelsen i denna del böra godkännas. I övrigt stämmer överenskommelsen i stora drag överens med det nu löpande avtalet. Beträffande de viktigaste avvikelserna må följande framhållas.

Enligt det gällande avtalet mellan staten och bolaget omfattar den av staten lämnade garantien för vissa av bolagets kostnader ej posterna underhåll, avskrivningar, skatter, omkostnader (varav visst mindre belopp till bolagsstyrelsens fria disposition), avlöningar och pensioner, försäkringar, betfrö, kalksten, förbrukningsartiklar, frakter för kalksten, betor, råsocker och raffinad, emballage och bränsle, vilka båda sistnämnda poster dock är indexreglerade, samt förräntning av bolagets eget kapital (vinst). Bolaget får i stället för täckande av dessa poster tillgodoräkna sig ett belopp av 49,72 öre per kilogram tillverkat socker (den s. k. multipeln). Nyssnämnda belopp har beräknats med utgångspunkt från en råsockermängd av 250 000 ton.

Hälften av multipeln är fixerad, medan återstoden är rörlig på så sätt, att den inom vissa gränser är proportionell mot det belopp, som kan beräknas per kilogram råsocker, när råsockermängden tillåtes variera. Multipeln kan vidare ändras under året på grund av indexreglering för posterna emballage och bränsle.

Den i år träffade överenskommelsen innebär inga ändringar i dessa bestämmelser utom i fråga om, som förut nämnts, den grundläggande råsockermängden. På basis av den förut nämnda kvantiteten om 300 000 ton har multipeln beräknats till 40,15 öre. Enligt överenskommelsen skall endast hälften av denna multipel, vilken kan komma att justeras under loppet av avtalsåret på grund av att posterna bränsle och emballage skall indexregleras, vara fixerad. Återstoden av multipeln skall vara rörlig på så sätt, att den skall göras proportionell mot det kostnadsbelopp, som kan beräknas per kilogram råsocker, när råsockermängden tillåtes variera. Multipeln kommer sålunda enligt överenskommelsen att variera alltefter den utvunna mängden råsocker. Den skall dock icke understiga det belopp, som enligt beräkningsgrunderna motsvarar en råsockerkvantitet av 340 000 ton, och icke överstiga det belopp, som motsvarar en kvantitet av 260 000 ton.

Mot de av nämnden föreslagna avtalsändringarna synes icke vara något att erinra. Jag anser mig sålunda kunna förorda det av nämnden upprättade förslaget till avtal. Detta har även godkänts av bolaget. Förslaget innehåller vidare vissa allmänna uttalanden från förhandlingarna (*bilaga 1*). Beträffande de närmare detaljerna i detta torde jag få hänvisa till avtalstexten.

Avtalet torde lämpligen böra i huvudsak gälla under tiden den 1 maj 1954 — den 30 april 1955. Såsom framgår av avtalets innehåll kommer emellertid vissa av bestämmelserna att få giltighet även efter sistnämnda tidpunkt.

Grunderna för avtalet bör underställas riksdagen. Jag förutsätter dock att — liksom tidigare varit fallet — den omständigheten, att avtalsgrunderna prövats av riksdagen, ej skall utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, därest så påkallas av väsentligt ändrade förhållanden, med berörda parter överenskomma om av dylika omständigheter motiverade jämkningar i kontraktet ävensom eljest företaga de mindre jämkningar, som kan finnas erforderliga.

Vidare förutsättes, att riksdagen fattar beslut om att för tiden från den 31 januari 1955, då nu gällande importmonopol utgår, till och med viss framtida tidpunkt rätt att till riket införa socker icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Erforderliga närmare föreskrifter torde få utfärdas av Kungl. Maj:t. Det bör givetvis iakttagas, att importträtten lämnas fri beträffande de i 1 § andra och tredje styckena av kontraktet avsedda fallen. Ehuru avtalet med bolaget är avsett att utgå den 30 april 1955, bör Kungl. Maj:t med hänsyn till en eventuell avveckling av det nuvarande systemet ha möjlighet att utsträcka giltighetstiden för införselmonopolet intill ingången av februari månad 1956.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) besluta, att för tiden från och med den 1 februari 1955 till och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast den 31 januari 1956, rätt att till riket införa socker (tull-taxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som må erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt; samt

3) medge, att avtal må träffas mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förut anfört.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Malte Olsson.

Förslag

till

Kontrakt mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertillverkningen m. m. under tiden 1 maj 1954—30 april 1955.

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan Svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 9 § omnämnda tid att annan än bolaget ej skall äga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tullager eller provianteringsfrilager av nyss omnämnda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

Utan hinder av vad ovan sägs äger staten rätt att till riket införa de myckenheter socker, som staten anser erforderligt anskaffa, varvid emellertid förutsättes, att försäljningen av sålunda importerat socker sker med anlitan- de av bolaget. Bolagets verksamhet med importsocker skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro för- enade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola alltså icke ingå under statens garanti enligt 4 § här nedan, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande in- komsterna vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget.

2 §.

Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående soc- kerbetsodling under år 1954 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlares centralförening vid förhandlingar direkt eller inför statens jord- bruksnämnd överenskomna grunder. Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 7 kronor 20 öre. Dessutom skall till odlare, som år 1954 tecknar kontrakt för leverans till Mörbylånga, Roma eller Linköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje

påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor.

I betodlingskontrakten skall intagas erinran om den mellan Kungl. Maj:t och Sveriges betodlares centralförening träffade överenskommelsen, att på hemställan av sagda förening må genom visst skiljemannaförfarande omprövning ske, huruvida höjning av betpriset kan anses motiverad med hänsyn till sådan stegring av kostnaderna för produktionen av betor, som innebär att förutsättningarna för det avtalade priset i någon mera betydande mån förändrats.

Bolaget åtager sig att iakttaga vad enligt nyssberörda skiljemannaförfarande må bliva bestämt beträffande eventuell höjning av betpriset eller bestämts vid årets förhandlingar.

Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabrik, skola dock i fråga om täckningsersättning och bidrag till järnvägsfrakter gälla i huvudsak samma grunder, som här-om tillämpats år 1953.

Beträffande odling och leverans av i Västergötland odlade betor skola gälla härom särskilt bestämda villkor.

3 §.

Bolaget är skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid sockertillverkningen erhållna biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som fastställas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av statens jordbruksnämnd.

Finner bolaget att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, som nyss nämnts, har bolaget att med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan där-om hos statens jordbruksnämnd.

4 §.

För avtalstiden 1 maj 1954—30 april 1955 är bolaget gentemot staten redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter, och åtager sig staten att — med den inskränkning, som följer av bestämmelserna i 1 mom. här nedan — svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därvid skola särskilt följande grunder iakttagas.

1 mom. Statens garanti för täckning av bolagets kostnader vid sockerframställningen omfattar icke kostnadsposterna underhåll, avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, kalksten, betfrö, frakter för kalksten, betor, råsocker och raffinad, emballage, försäkringar och bränsle samt ej heller förräntning av bolagets eget kapital (vinst), utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig visst belopp för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Vid beräkning av detta belopp skall den under räkenskapsåret tillverkade kvantiteten råsocker avrundas uppåt till närmast hela miljontal kilogram. Om råsockerkvantiteten uppgår till 300 miljoner kilogram skall ifrågavarande belopp utgöra 40,15 öre. Om råsockertillverkningen blir mindre eller större än 300 miljoner kilogram skall av nyssnämnda belopp hälften bli bestående, under det att återstående beloppet göres rörligt och beräknas som hälften av kvoten mellan de kostnader, vilka enligt ovan icke omfattas av statsgarantien

(i fortsättningen benämnda de låsta kostnaderna), och den tillverkade kvantiteten råsocker, därvid sagda kostnader, som vid 300 miljoner kilogram beräknas utgöra 120 440 000 kronor skola minskas respektive ökas med 163 200 kronor för varje miljontal kilogram, varmed den avrundade råsockerkvantiteten understiger respektive överstiger 300 miljoner kilogram. Det sammanlagda beloppet skall dock icke understiga 38,75 öre per kilogram råsocker och ej heller överstiga 41,98 öre per kilogram råsocker. Ifrågavarande belopp per kilogram råsocker skola emellertid i nedan angiven utsträckning indexregleras. Två däri ingående poster — emballage och bränsle — skola nämligen vid slutet av avtalsåret justeras med hänsyn till då inträffade ändringar i prisutvecklingen i förhållande till det genomsnittliga prisläget i december 1953. Justeringen skall ske med tillämpning av vissa av bolaget uppgjorda och av jordbruksnämnden granskade prisindex.

Statens garanti för täckning av bolagets kostnader vid sirapsframställningen omfattar icke kostnadsposterna avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun, personalkostnader (avlöningar), försäkringar, bränsle, emballage, förbrukningsmaterial, underhållsmaterial, frakter för råsocker och sirap, omkostnader och särskild ersättning till bolaget, utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader, mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig ett belopp av 20,60 öre per kilogram tillverkad sirap. Sagda öretal blir bestående oavsett produktionens storlek. Beloppet 20,60 öre skall emellertid i nedan angivna utsträckning indexregleras. Posterna bränsle och emballage skola nämligen vid slutet av avtalsåret justeras med hänsyn till då inträffade ändringar i prisutvecklingen i förhållande till det genomsnittliga prisläget i december 1953. Justeringen skall ske med tillämpning av vissa av bolaget uppgjorda och av jordbruksnämnden granskade prisindex.

Samtliga i närmast föregående två stycken omförmälda poster skola omfattas enahanda utgifter, som tidigare regelmässigt plägat hänföras till respektive kostnadspost, och äger bolaget alltså icke å konton, som falla under statsgarantien, överflytta vad som av bolaget tidigare plägat bokföras å i detta moments båda första stycken avsedda konton eller i övrigt till statsregleringens nackdel verkställa förskjutningar av kostnader av nu nämnt slag. Under avskrivningar skola innefattas samtliga anläggningsavskrivningar, som beröra sockerrörelsen, samt alltså jämväl sådana, som avse siraps-tillverkning, kolkranen, cisternvagnarna m. m. och vilka tidigare avförts före bokslutet å respektive konton.

Skulle före kontraktstidens utgång den 30 april 1955 sådana förändringar beträffande en eller flera av i detta moment avsedda kostnadsposter inträda i pris- eller lönehänseende, som i fråga om höjning ej kunnat av bolaget rimligen undvikas och vilka sammanlagt medföra väsentlig stegring eller nedgång i summan av sagda kostnadsposter, skall efter påfordran av någondera parten förhandlingar mellan dem upptagas i syfte att åstadkomma härav föranledd skäligen jämkning av förenämnda belopp per kilogram råsocker.

I den mån sockertilverkningen så bedrives, att råsocker av sedvanlig typ ej erhålles såsom mellanprodukt, utan framställningen inriktas på annan vara av ena eller andra slaget, skall liksom hittills erforderlig omräkning verkställas för fastställandet av den mängd råsocker, som skulle ha framkommit vid tillverkning enligt tidigare sedvanlig framställningsmetod.

Har den för bolagets raffinadtillverkning under avtalstiden använda myckenheten svenskt råsocker överstigit respektive understigit bolagets tillverkning av råsocker under samma tid, skall bolaget för överskottet, respektive underskottet gottskrivas, respektive påföras den del av den enligt första stycket bestämda multipeln för låsta posten, som enligt av statens jord-

bruksnämnd granskad och godkänd redovisning belöper å raffineringkostnader.

I den mån under avtalstiden särskilda kostnader uppkomma på grund av beredskapslagring av socker och eventuell kvalitetsförsämring därvid, få dessa kostnader läggas utanför de i förevarande moment avsedda posterna och alltså omfattas av statsgarantien.

Under statsgarantien få inläggas av bolaget bestridda kostnader *dels* för täckande av vad genom arbetsmarknadsstyrelsen under avtalsåret utgivits i bidrag till ledararvode och kockahushåll, resekostnader för arbetskraft till betfältet samt till vissa daghem, *dels* för bidrag till vissa odlare för arbetsvärdigheter på grund av stenförekomst i enlighet med vad som gällt under år 1953.

2 *mom.* Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltningsberättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall såsom intäkt, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt, räknas ett belopp, som motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad värderat enligt följande grunder: Kvantitet över normallagret värdesättes till det för året enligt bokslutet framräknade självkostnadspriset. För brist i normallagret avsättes till en s. k. rekonstruktionsfond för sockerlagret ett belopp, som till sin storlek är lika med bristkvantiteten multiplicerad med självkostnadspriset för året efter avdrag av normallagerpriset. Normallagret utgör 103 500 000 kilogram för råsocker och 51 200 000 kilogram för raffinad. Normallagerpriset utgör 55,69 öre per kilogram råsocker respektive 78,38 öre per kilogram raffinad. Å andra sidan skall såsom kostnader räknas *dels* värdet av lagret vid räkenskapsårets ingång med avdrag för värdet av då förefintlig rekonstruktionsfond, *dels* 2 500 000 kronor, utgörande en tiondedel av en år 1953 överenskommen nedskrivning med 25 000 000 kronor av sockerlagrets värde. Först sedan hänsyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt 1 *mom.* här ovan tillkommande vinsten få framkomma.

Vid kontraktstidens utgång förefintligt lager av melass upptages i mellanhavandet mellan staten och bolaget till det för kontraktstiden av Kungl. Maj:t fastställda försäljningspriset å melass. Staten garanterar bolaget att till sagda pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktstidens utgång överstiger ett till 2 500 ton beräknat normallager, därvid förutsättes, att avsättningen av sagda överskottslager genom statens försorg så ordnas, att den ej intränger på bolagets regelmässiga avsättning å den svenska marknaden. Därest efter särskilt medgivande bolaget upptager tillverkning av socker ur melass samt importerar melass, skall rörande dylik sidorörelse och härav berörda produkter i stället gälla vad härom särskilt bestämmes.

3 *mom.* I mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt skall det överskott av betmassa och annan torrs substans, som uppkommer genom återtagning av press- och diffusionsvatten och som betodlarna sålunda icke äro kontraktsenligt berättigade att köpa, icke räknas bland de sockerrörelsens biprodukter, som redovisas i sockerrörelsen.

4 *mom.* Under statens garanti må inräknas *dels* det verkligt förekommande nettoräntebeloppet, dock icke beträffande ränteutgifter för sockerimporten, *dels* ock å räkenskapsåret belöpande ränta efter 4 procent å kapitalbeloppet den 1 augusti 1939 av bolagets självriskfonder, vilket räntebelopp ej ingår bland de i 1 *mom.* ovan avsedda kostnaderna.

Internräntor inom bolaget beräknas efter en räntesats av 4 procent såväl då fråga är om ränteinkomst till sockerrörelsens förmån som till dess belastning.

5 mom. Den omständigheten att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockertillverkningen får ej föranleda bolaget till mindre omständighet än eljest i avseende å utgifters vidkännande och företagets ekonomiska bedrivande i övrigt, och åligger det alltså bolaget att, utan efterättande av driftens planmässighet och företagets rationella bedrivande, iakttaga all nödig sparsamhet i avseende å utgifter av skilda slag och beträffande bedrivandet av dess verksamhet över huvud taget.

6 mom. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffas ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, har staten att till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår. Om å andra sidan det belopp, som bolaget erhållit i redovisningspliktiga inkomster, skulle vid avtalstidens utgång överstiga vad som omfattas av statens garanti, är bolaget skyldigt att, därest annan uppgörelse ej träffas, till staten likaledes omedelbart utgiva det sålunda överskjutande beloppet.

7 mom. Utöver de i detta kontrakt angivna grunderna äger Kungl. Maj:t att med bolaget träffa överenskommelse i avseende å närmare bestämmelser om täckning av bolagets kostnader och redovisning av dess inkomster.

5 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leverandagens pris.

Bolaget skall driva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

6 §.

Bolagets verksamhet i vad den beröres av detta kontrakt står under tillsyn av statens jordbruksnämnd.

Nämnden äger att av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderliga för tillsynens utövande.

7 §.

I frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 4 § detta kontrakt rörande bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader äger nämnden företräda staten. Uppstår i sådan fråga meningsskiljaktighet mellan nämnden och bolaget skall nämnden, därest bolaget det begär, underställa frågan Kungl. Maj:t. Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i sålunda uppkommen tvistefråga, åligger det Kungl. Maj:t att inhämta utlåtande i frågan hos en särskild delegation, bestående av tekniskt och ekonomiskt erfarna, opartiska och sakkunniga personer, utsedda på sätt i lagen om skiljemän sägs.

8 §.

Vad i detta kontrakt stadgas innebär ej inskränkning i de befogenheter, som enligt lag och författning må tillkomma Kungl. Maj:t i avseende å bolaget och dess verksamhet.

9 §.

Detta kontrakt gäller för tiden från och med den 1 maj 1954 till och med den 30 april 1955 eller, i den mån det av avfattningen av vissa bestämmelser uttryckligen framgår, jämväl tills vidare för tid efter sist sagda dag.

Allmänna uttalanden från förhandlingarna.

1. Det har förutsatts, att uttalandet överst å s. 28 i prop. nr 212/1941 skall gälla även beträffande nya avtalstiden (se ock sista stycket å s. 40 i prop. nr 243/1946).

2. Rörande de närmare villkoren för sådan sockerimport, som avses under 1 § fjärde stycket, förutsättes, att mellan Kungl. Maj:t och bolaget här om ingånget avtal och därvid gjort förhandlingsuttalande fortfarande skola gälla.

3. Det förutsättes, att import enligt 1 § första stycket ej sker annat än efter medgivande av statens jordbruksnämnd.